

การจัดสวัสดิการในสถานประกอบกิจการตามกฎหมาย เรื่องห้องน้ำห้องส้วม ตามกฎหมายใหม่

ตามความในกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดสวัสดิการในสถานประกอบกิจการ พ.ศ. 2548 ข้อ 1 ในสถานที่ทำงานของลูกจ้างให้นายจ้างจัดให้มี... (2) ห้องน้ำและห้องส้วมตามแบบและจำนวนที่กำหนด ในกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และมีการดูแลรักษาความสะอาดให้อยู่ใน สภาพที่ถูสุขลักษณะเป็นประจำทุกวัน

ในวันที่ 20 พฤษภาคม 2551 กระทรวงมหาดไทย ออกกฎกระทรวง ฉบับที่ 63 (พ.ศ. 2551) ออก ตามความในกฎหมายควบคุมอาคาร เพื่อแก้ไขปรับปรุงข้อกำหนดใน กฎกระทรวง ฉบับที่ 39 (พ.ศ. 2537) เฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับห้องน้ำและห้องส้วม เพื่อให้ใช้เป็นกฎหมายกลาง และให้เกิดความชัดเจนในการ ปฏิบัติยิ่งขึ้น เนื้อหาที่สำคัญๆ ของการแก้ไขได้แก่

- กำหนดให้ข้อกำหนดเรื่องแบบและจำนวนห้องน้ำและห้องส้วม ให้เป็นไปตาม กฎกระทรวง ฉบับที่ 39 เว้นแต่กฎหมายอื่นจะกำหนดไว้โดยที่ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ตามกฎกระทรวง ฉบับที่ 39 จึงให้ใช้ตามกฎหมายนั้น

- แก้ไขเพิ่มเติมข้อกำหนดลักษณะของห้องน้ำและห้องส้วมให้ละเอียดมากยิ่งขึ้น
- ปรับปรุงตารางท้ายกฎกระทรวง เรื่องจำนวนห้องน้ำและห้องส้วมของอาคาร ที่น่าสนใจ
- สำหรับโรงงานเปลี่ยนจากเดิมที่กำหนดจำนวนสุขภัณฑ์ต่อพื้นที่อาคาร เปลี่ยนเป็นต่อ จำนวนคนงาน

- เพิ่มจำนวนโถส้วมของผู้หญิงสำหรับอาคารหอประชุมหรือโรงแรมหรือ โรงมหรสพ สำนักงาน อาคาร พาณิชยกรรม สถานบริการ สถานกีฬาในร่ม จาก 2 ที่ต่อ 200 ตารางเมตรหรือ 100 คนเป็น 3 ที่

- เพิ่ม โถส้วมผู้หญิงสำหรับสถานพยาบาล จาก 2 ที่ต่อ 200 ตารางเมตรเป็น 4 ที่ และเพิ่ม ข้อกำหนดสำหรับสถานพยาบาลเฉพาะในส่วนของผู้ป่วยใน

- เพิ่ม โถส้วมผู้หญิงสำหรับสถานขนส่ง จาก 5 ที่ต่อ 200 ตารางเมตรเป็น 6 ที่ และเพิ่ม จำนวนสุขภัณฑ์สำหรับอาคารที่จอดรถเท่ากับสำหรับสถานขนส่ง

- ลดจำนวนโถส้วมและโถปัสสาวะสำหรับสถานศึกษา สถานที่เก็บสินค้า
- ปรับปรุงจำนวนสุขภัณฑ์ใหม่ให้ละเอียดมากขึ้นสำหรับภัตตาคาร ตลาด อาคารชั่วคราว และสถานบริการน้ำมันเชื้อเพลิง

- เพิ่มข้อกำหนดสำหรับอาคารอื่นนอกเหนือจากที่กำหนดที่มีคนทำงานอยู่ในอาคารนั้น กฎกระทรวงฉบับนี้จะมีผลใช้บังคับเมื่อพ้นกำหนด 60 วันนับจากวันที่ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ดังนั้นจะมีผลใช้บังคับตั้งแต่ 19 กรกฎาคม 2551 เป็นต้นไป

โสภณ ปราภวณรงค์

นิติกร 6ว

กฎหมายใหม่ : การจัดสวัสดิการในสถานประกอบกิจการ
เกี่ยวกับห้องน้ำและห้องส้วม

โดย นายไสภณ ปราภวณรงค์

วันที่ 19 กรกฎาคม 2551 เป็นวันเริ่มบังคับใช้กฎกระทรวง ฉบับที่ 63 (พ.ศ. 2551) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522¹ ซึ่งออกโดยกระทรวงมหาดไทย มีเหตุผลเนื่องจากปัจจุบันได้มีการกำหนดรายละเอียดในเรื่องการจัดให้มีห้องน้ำและห้องส้วมไว้ในกฎหมายหลายฉบับและมีรายละเอียดที่แตกต่างกันออกไป ทำให้เกิดปัญหาและความยุ่งยากแก่ผู้ประกอบการที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายหลายฉบับ คณะรัฐมนตรีจึงได้มีมติเมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2545 ให้กำหนดรายละเอียดในเรื่องการจัดให้มีห้องน้ำและห้องส้วมในอาคารประเภทต่างๆ ไว้ในกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร เพื่อกำหนดให้เป็นกฎหมายกลาง และให้กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องใช้อ้างอิงได้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความชัดเจนในการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย สมควรกำหนดรายละเอียดในเรื่องการจัดให้มีห้องน้ำและห้องส้วมในอาคารประเภทต่างๆ ตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ฉบับที่ 39 (พ.ศ. 2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องออกกฎกระทรวงนี้

สาระสำคัญของกฎกระทรวงฉบับใหม่นี้กำหนดให้ห้องน้ำและห้องส้วมจะแยกจากกันหรือรวมอยู่ในห้องเดียวกันก็ได้โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) สร้างด้วยวัสดุทนทาน และทำความสะอาดง่าย
- (2) ระยะตั้งระหว่างพื้นห้องถึงเพดานยอดฝารือผนังตอนต่ำสุดต้องไม่ต่ำกว่า 2.00 เมตร
- (3) มีช่องระบายอากาศไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของพื้นที่ห้อง หรือมีพัดลมระบายอากาศได้เพียงพอ
- (4) พื้นห้องน้ำและห้องส้วมมีความลาดเอียงไม่น้อยกว่า 1 ใน 100 ส่วน และมีจุดระบายน้ำตั้งอยู่ในตำแหน่งต่ำสุดบนพื้นห้อง
- (5) ในกรณีที่มีท่อระบายอุจจาระให้มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 10 เซนติเมตร และมีความลาดเอียงไม่น้อยกว่า 1 ใน 10 ส่วน
- (6) มีท่อระบายก๊าซขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางไม่น้อยกว่า 2.50 เซนติเมตร และมีความสูงอยู่ในระดับที่กั้นเหม็นของก๊าซไม่รบกวนผู้อื่น
- (7) ที่ปัสสาวะต้องมีระบบการดักกลิ่นและเป็นแบบใช้น้ำชำระลงสู่ระบบกำจัดสิ่งปฏิกูล
- (8) ในกรณีเป็นอาคารที่มีบุคคลเข้าใช้สอยประจำอยู่หลายชั้น การจะจัดให้มีห้องส้วมและที่ปัสสาวะในชั้นใดให้เป็นไปตามความจำเป็นและเหมาะสม

¹ ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 125 ตอนที่ 69ก วันที่ 20 พฤษภาคม 2551

(9) ในกรณีที่มีห้องน้ำและห้องส้วมรวมอยู่ในห้องเดียวกัน ต้องมีขนาดพื้นที่ภายในของห้องไม่น้อยกว่า 1.50 ตารางเมตร แต่ถ้าห้องน้ำและห้องส้วมแยกกัน ต้องมีขนาดพื้นที่ภายในของแต่ละห้องไม่น้อยกว่า 0.90 ตารางเมตร และมีความกว้างภายในไม่น้อยกว่า 90 เซนติเมตร

สำหรับในกรณีที่มีกฎหมายอื่นกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับแบบและวิธีการเกี่ยวกับการติดตั้งระบบการป้องกันอัคคีภัย และระบบการจัดแสงสว่างและระบบการระบายอากาศสำหรับอาคารใดไว้โดยเฉพาะแล้ว ให้ใช้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนั้น

แบบและจำนวนห้องน้ำและห้องส้วมให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวงนี้ เว้นแต่ในกรณีที่มีกฎหมายอื่นกำหนดแบบและจำนวนห้องน้ำและห้องส้วมไว้โดยเฉพาะ และมีหลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในกฎกระทรวงนี้ ให้ใช้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายนั้น

ผู้เขียนคงต้องนำเรียนเหตุผลของการตราพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522² ซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทของกฎกระทรวงที่กำลังกล่าวถึงว่ามีเจตนารมณ์ในการเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมเกี่ยวกับความมั่นคงแข็งแรง ความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัย การสาธารณสุข การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม การผังเมือง การสถาปัตยกรรม และการอำนวยความสะดวกแก่การจราจร เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์แล้วเห็นได้ว่าเน้นในเรื่องควบคุมการก่อสร้างอาคารต่างๆ เสียมากกว่าการดูแลในเรื่องสวัสดิการแรงงานของผู้เข้าไปทำงานในอาคารเหล่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับในเรื่องการจัดสวัสดิการแรงงานนั้นกระทรวงแรงงานได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดสวัสดิการในสถานประกอบกิจการ พ.ศ. 2548³ โดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 6 และมาตรา 95 แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541⁴ กำหนดว่าในสถานที่ทำงานของลูกจ้าง ให้นายจ้างจัดให้มีห้องน้ำและห้องส้วมตามแบบและจำนวนที่กำหนดในกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคาร และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง และมีการดูแลรักษาความสะอาดให้อยู่ในสภาพที่ถูกต้องลักษณะเป็นประจำทุกวัน และให้นายจ้างจัดให้มีห้องน้ำและห้องส้วมแยกสำหรับลูกจ้างชายและลูกจ้างหญิง และในกรณีที่มีลูกจ้างที่เป็นคนพิการ ให้นายจ้างจัดให้มีห้องน้ำและห้องส้วมสำหรับคนพิการไว้โดยเฉพาะ

การจัดสวัสดิการแรงงานตามกฎหมายหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าต้องจัดโดยมีสภาพบังคับสำหรับห้องน้ำและห้องส้วมข้างต้น โดยเชื่อมโยงหรือบูรณาการแบบและจำนวนไว้กับกฎหมายว่าด้วยการควบคุมอาคารซึ่งมีกฎกระทรวง ฉบับที่ 63 (พ.ศ. 2551) ฯลฯ กำหนดให้เป็นกฎหมายกลางส่วนหนึ่ง และยังมีกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น กฎกระทรวง ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2535)

2 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96 ตอนที่ 80 วันที่ 14 พฤษภาคม 2522

3 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 122 ตอนที่ 29ก วันที่ 29 มีนาคม 2548

4 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 115 ตอนที่ 8ก วันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2541

ออกตามความในพระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535⁵ ซึ่งกำหนดให้อาคารโรงงานต้องมีห้องส้วมที่ ปัสสาวะ และสถานที่ทำความสะอาดร่างกายโดยมีแบบและจำนวนตามที่กำหนดไว้ เป็นต้น อีกส่วนหนึ่ง ดังนั้น การจัดสวัสดิการในสถานประกอบกิจการตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานเกี่ยวกับ ห้องน้ำและห้องส้วมนายจ้างจึงต้องจัดตามกฎหมายทั้งสองส่วนเป็นหลัก หากการจัดสวัสดิการในเรื่องนี้มีชีวิตก็ต้องเรียกแบบบ้านๆ ว่า ขอเยี่ยมลูกคนอื่นเขามาหายใจ ทั้งนี้ ผู้ออกกฎหมายคงมองว่า “อาคาร” หรือ “โรงงาน” หรือ “สถานประกอบกิจการ” ก็มีความหมายไปในทำนองเดียวกัน

ถ้าจะถามว่าในกฎหมายแรงงานของไทยได้เคยมีการกำหนดสวัสดิการเกี่ยวกับ ห้องน้ำและห้องส้วมไว้หรือไม่ คำตอบตรงชัดเจนก็คือมีมานานกว่ากึ่งศตวรรษแล้ว ผู้เขียนขอ ลำดับความตั้งแต่มีพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. 2499⁶ เป็นกฎหมายแรงงานฉบับแรกของไทย โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2500 เป็นต้นไป ดังนี้

พระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. 2499 ได้มีบทบัญญัติในเรื่องการจัดสวัสดิการไว้ใน มาตรา 44 ที่กำหนดให้นายจ้างต้องจัดให้มีน้ำสะอาดสำหรับดื่ม ห้องน้ำ ส้วม และเครื่องใช้อัน จำเป็นสำหรับสุขภาพอนามัยให้ครบถ้วน และให้อยู่ในสภาพที่ใช้ได้เสมอ ทั้งนี้ ตามลักษณะ ปริมาณ และคุณภาพ ซึ่งกำหนดโดยกฎกระทรวง ซึ่งต่อมากระทรวงมหาดไทยก็ได้มีกฎกระทรวง (พ.ศ. 2500) ออกตามความในพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. 2499⁷ กำหนดลักษณะ ปริมาณ และ คุณภาพของน้ำสะอาดสำหรับดื่ม ห้องน้ำ ส้วม และเครื่องใช้อันจำเป็นสำหรับสุขภาพอนามัยตาม มาตรา 44 ข้างต้นไว้

แม้ต่อมาจะได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 19 ลงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2501⁸ ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงาน พ.ศ. 2499 แต่ความในข้อ 2 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับ ดังกล่าวยังให้อำนาจกระทรวงมหาดไทยออกประกาศเรื่อง การจัดให้มีสวัสดิการเพื่อสุขภาพอนามัย ของลูกจ้าง ลงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2501⁹ กำหนดลักษณะ ปริมาณ และคุณภาพของน้ำสะอาด สำหรับดื่ม ห้องน้ำ ส้วม และเครื่องใช้อันจำเป็นสำหรับสุขภาพและอนามัย และได้มีประกาศ กระทรวงมหาดไทย เรื่อง กำหนดเวลาทำงาน วันหยุดงานของลูกจ้าง การใช้แรงงานหญิงและเด็ก การจ่ายค่าจ้าง และการจัดให้มีสวัสดิการเพื่อสุขภาพอนามัยของลูกจ้าง ลงวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ. 2501¹⁰

5 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 108 วันที่ 16 ตุลาคม 2535

6 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 73 ตอนที่ 92 ฉบับพิเศษ วันที่ 7 พฤศจิกายน 2499

7 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 74 ตอนที่ 17 ฉบับพิเศษ วันที่ 21 กุมภาพันธ์ 2500

8 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 75 ตอนที่ 87 ฉบับพิเศษ วันที่ 31 ตุลาคม 2501

9 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 75 ตอนที่ 96 ฉบับพิเศษ วันที่ 31 ตุลาคม 2501

10 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 75 ตอนที่ 112 วันที่ 30 ธันวาคม 2501

แทนที่ประกาศกระทรวงมหาดไทยฉบับเดิม แต่ก็ยังได้กำหนดลักษณะ ปริมาณ และคุณภาพของ น้ำสะอาดสำหรับดื่ม ห้องน้ำ ส้วม และเครื่องใช้อันจำเป็นสำหรับสุขภาพและอนามัยไว้เช่นกัน

ต่อมาได้มีประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ลงวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2515¹¹ ให้ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 19 ลงวันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2501 แต่ความในข้อ 2(7) แห่งประกาศของคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าวก็ยังให้อำนาจกระทรวงมหาดไทยออกประกาศเรื่อง การ คัดกรองแรงงาน ลงวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2515¹² ข้อ 63 กำหนดให้นายจ้างจัดให้มีน้ำสะอาด สำหรับดื่ม ห้องน้ำ และส้วมอันถูกต้องตามสุขลักษณะ และมีปริมาณเพียงพอแก่ลูกจ้างตามที่ กระทรวงมหาดไทยจะได้กำหนด ซึ่งกระทรวงมหาดไทยก็ได้ออกประกาศเรื่อง กำหนดสวัสดิการ เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยสำหรับลูกจ้าง ลงวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2515¹³ ตามที่กำหนดไว้ในข้อ 63 ข้างต้น

จนกระทั่งมาถึงวันนี้ได้มีพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 กำหนดให้ ยกเลิกประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 103 ลงวันที่ 16 มีนาคม พ.ศ. 2515 และกระทรวงแรงงาน ได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดสวัสดิการในสถานประกอบกิจการ พ.ศ. 2548 เพื่อเป็นสวัสดิการตาม กฎหมายแก่ลูกจ้าง ผู้เขียนก็เพียงแต่ประสงค์จะบอกเล่าเรื่องในอดีตการจัดสวัสดิการแรงงานเกี่ยวกับ ห้องน้ำและห้องส้วมตามกฎหมายแรงงานว่าบัดนี้มีการเปลี่ยนแนวคิดที่จะกำหนดให้ความคุ้มครองด้าน สวัสดิการแก่ลูกจ้างโดยกฎหมายแรงงานซึ่งเป็นกฎหมายแม่บทเองไปเป็นพึงพิงกฎหมายกลาง และ กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง เมื่อแนวคิดเปลี่ยน เราๆ ท่านๆ ที่เป็นบรรดาผู้ใช้กฎหมายก็คงต้องเปลี่ยน แนวคิดตามไปด้วย และเพื่อความสมบูรณ์ของบทความผู้เขียนขอแนะนำเรียนตารางที่ 2 ซึ่งเป็นตารางทำย กฎกระทรวง ฉบับที่ 63 (พ.ศ. 2551) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ที่เป็น กฎหมายกลางสำหรับการจัดสวัสดิการในสถานประกอบกิจการเกี่ยวกับห้องน้ำและห้องส้วม ดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนห้องน้ำและห้องส้วมของอาคาร

ชนิดหรือประเภทของอาคาร	เกณฑ์การกำหนด	ห้องส้วม		ห้องน้ำ	อ่างล้างมือ
		ห้องถ่ายอุจจาระ	ที่ถ่ายปัสสาวะ		
(1) อาคารอยู่อาศัย	ต่อ 1 หลัง	1	-	1	-
(2) ห้องแถวหรือตึกแถวไม่ว่าจะใช้เพื่อการพาณิชย์หรือพักอาศัย	(1) ต่อพื้นที่อาคารทุกชั้นรวมกันแต่ละคูหาไม่เกิน 200 ตารางเมตร	1	-	-	-
	(2) ต่อพื้นที่อาคารทุกชั้นรวมกันแต่ละคูหาเกิน 200 ตารางเมตร	2	1	1	-

11 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 89 ตอนที่ 41 ฉบับพิเศษ วันที่ 16 มีนาคม 2515

12 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 89 ตอนที่ 61 ฉบับพิเศษ วันที่ 16 มีนาคม 2515

13 ประกาศราชกิจจานุเบกษา เล่ม 89 ตอนที่ 61 ฉบับพิเศษ วันที่ 16 มีนาคม 2515

ชนิดหรือประเภทของอาคาร	เกณฑ์การกำหนด	ห้องลิ้ม		ห้องน้ำ	อ่างล้างมือ
		ห้องถ่ายอุจจาระ	ที่ถ่ายปัสสาวะ		
	(3) ต่อหนึ่งคูหา ในกรณีที่สูงเกินสามชั้น	2	1	1	-
(3) โรงงานตามกฎหมายว่าด้วยโรงงาน	(1) ต่อจำนวนคนงานชาย ไม่เกิน 15 คน	1	1	1	1
	(2) ต่อจำนวนคนงานหญิง ไม่เกิน 15 คน	2	-	1	1
	(3) ต่อจำนวนคนงานชาย ตั้งแต่ 16 คน แต่ไม่เกิน 40 คน	2	2	2	2
	(4) ต่อจำนวนคนงานหญิง ตั้งแต่ 16 คน แต่ไม่เกิน 40 คน	4	-	2	2
	(5) ต่อจำนวนคนงานชาย ตั้งแต่ 41 คน แต่ไม่เกิน 80 คน	3	3	3	3
	(6) ต่อจำนวนคนงานหญิง ตั้งแต่ 41 คน แต่ไม่เกิน 80 คน จำนวนคนงานที่เกินตาม (5) และ (6) ให้เพิ่มอย่างละ 1 ที่ ต่อจำนวนคนงานทุก 50 คน	6	-	3	3
(4) โรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม และบ้านเช่าพักชั่วคราว	ต่อห้องพัก 1 ห้องพัก	1	-	1	1
(5) อาคารชุดตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุด	ต่อ 1 ชุด	1	-	1	1
(6) หอพักตามกฎหมายว่าด้วยหอพัก	ต่อพื้นที่อาคาร 50 ตารางเมตร	1	-	1	1
(7) หอประชุมหรือโรงมหรสพ	ต่อพื้นที่อาคาร 200 ตารางเมตร หรือต่อ 100 คน ที่กำหนดให้ใช้สอยอาคารนั้น ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์				
	(1) สำหรับผู้ชาย	1	2	-	1
	(2) สำหรับผู้หญิง	3	-	-	1
(8) สถานศึกษา	(1) ต่อจำนวนนักเรียน นักศึกษาชาย 50 คน สำหรับจำนวนนักเรียน นักศึกษาชายไม่เกิน 500 คน ส่วนที่เกิน 500 คน ให้เพิ่มอย่างละ 1 ที่ ต่อจำนวนนักเรียน นักศึกษาชายทุก 100 คน	1	1	-	1
	(2) ต่อจำนวนนักเรียน นักศึกษาหญิง 50 คน สำหรับจำนวนนักเรียน นักศึกษาหญิงไม่เกิน 500 คน ส่วนที่เกิน 500 คน ให้เพิ่มห้องถ่ายอุจจาระ 2 ที่ และอ่างล้างมือ 1 ที่ ต่อจำนวนนักเรียน นักศึกษาหญิงทุก 100 คน	2	-	-	1
(9) สำนักงาน	ต่อพื้นที่อาคาร 300 ตารางเมตร				
	(1) สำหรับผู้ชาย	1	2	-	1
	(2) สำหรับผู้หญิง	3	-	-	1

ชนิดหรือประเภทของอาคาร	เกณฑ์การกำหนด	ห้องลิ้ม		ห้องน้ำ	อ่างล้างมือ
		ห้องถ่ายอุจจาระ	ที่ถ่ายปัสสาวะ		
(10) ภัตตาคาร ร้านจำหน่ายอาหารหรือเครื่องดื่ม	(1) ต่อพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งโต๊ะอาหารน้อยกว่า 30 ตารางเมตร หรือจำนวนที่นั่งน้อยกว่า 20 ที่นั่ง ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์ (ใช้ร่วมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง)	1	-	-	1
	(2) ต่อพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งโต๊ะอาหารมากกว่า 30 ตารางเมตร แต่ไม่เกิน 45 ตารางเมตร หรือจำนวนที่นั่งตั้งแต่ 20 ที่นั่งขึ้นไป แต่ไม่เกิน 30 ที่นั่ง ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์ (ใช้ร่วมกันระหว่างผู้ชายและผู้หญิง)	1	1	-	1
	(3) ต่อพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งโต๊ะอาหารมากกว่า 45 ตารางเมตร แต่ไม่เกิน 75 ตารางเมตร หรือจำนวนที่นั่งตั้งแต่ 31 ที่นั่งขึ้นไป แต่ไม่เกิน 50 ที่นั่ง ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์				
	(ก) สำหรับผู้ชาย	1	1	-	1
	(ข) สำหรับผู้หญิง	2	-	-	1
	(4) ต่อพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งโต๊ะอาหารมากกว่า 75 ตารางเมตร แต่ไม่เกิน 105 ตารางเมตร หรือจำนวนที่นั่งตั้งแต่ 51 ที่นั่งขึ้นไป แต่ไม่เกิน 70 ที่นั่ง ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์				
	(ก) สำหรับผู้ชาย	2	2	-	2
	(ข) สำหรับผู้หญิง	4	-	-	2
	(5) ต่อพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งโต๊ะอาหารมากกว่า 105 ตารางเมตร แต่ไม่เกิน 150 ตารางเมตร หรือจำนวนที่นั่งตั้งแต่ 71 ที่นั่งขึ้นไป แต่ไม่เกิน 100 ที่นั่ง ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์				
	(ก) สำหรับผู้ชาย	3	3	-	3
(ข) สำหรับผู้หญิง	6	-	-	3	
	ส่วนที่เกินตาม (5) ให้เพิ่มอย่างละ 1 ที่ สำหรับผู้ชาย และอย่างละ 1 ที่ สำหรับผู้หญิง ต่อพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งโต๊ะอาหารทุก 150 ตารางเมตร หรือจำนวนที่นั่งทุก 100 ที่นั่ง ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์				
(11) อาคารพาณิชย์	(1) ต่อพื้นที่อาคาร 200 ตารางเมตร สำหรับผู้ชาย พื้นที่อาคารส่วนที่เกิน 2,000 ตารางเมตรขึ้นไป ให้เพิ่มห้องถ่ายอุจจาระ 1 ที่ ที่ถ่ายปัสสาวะ 2 ที่ และอ่างล้างมือ 1 ที่ ต่อพื้นที่อาคาร 600 ตารางเมตร	1	2	-	1

ชนิดหรือประเภทของอาคาร	เกณฑ์การกำหนด	ห้องส้วม		ห้องน้ำ	อ่างล้างมือ
		ห้องถ่ายอุจจาระ	ที่ถ่ายปัสสาวะ		
	(2) ต่อพื้นที่อาคาร 200 ตารางเมตร สำหรับผู้หญิง พื้นที่อาคารส่วนที่เกิน 2,000 ตารางเมตรขึ้นไป ให้เพิ่มห้องถ่ายอุจจาระ 2 ที่ และอ่างล้างมือ 1 ที่ ต่อพื้นที่อาคาร 600 ตารางเมตร	3	-	-	1
(12) สถานที่เก็บสินค้า	ต่อพื้นที่อาคาร 5,000 ตารางเมตร (1) สำหรับผู้ชาย (2) สำหรับผู้หญิง	1 2	1 -	- -	1 1
(13) สถานพยาบาลตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล	(1) ต่อพื้นที่อาคารเฉพาะในส่วนของผู้ป่วยไม่ค้างคืน (ผู้ป่วยนอก) และที่เปิดให้บริการแก่ประชาชนที่มาติดต่อทุก 200 ตารางเมตร (ก) สำหรับผู้ชาย (ข) สำหรับผู้หญิง (2) ต่อจำนวนเตียงสำหรับผู้ป่วยค้างคืน (ผู้ป่วยใน) ทุก 5 เตียง (3) ส่วนบริการบำบัดรักษา เช่น ห้องคลอด ห้องผ่าตัด ห้องผู้ป่วยภาวะวิกฤต ห้องผู้ป่วยภาวะวิกฤตโรคหัวใจ ให้มีจำนวนห้องน้ำและห้องส้วมที่เหมาะสมต่อการประกอบโรคศิลปะ และเป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยสถานพยาบาล	2 4 1	2 - 1	- - 1	1 1 1
(14) สถานบริการตามกฎหมายว่าด้วยสถานบริการ	ต่อพื้นที่อาคาร 200 ตารางเมตร (1) สำหรับผู้ชาย (2) สำหรับผู้หญิง	1 3	2 -	- -	1 1
(15) อาคารสถานีขนส่งมวลชน	ต่อพื้นที่อาคาร 200 ตารางเมตร (1) สำหรับผู้ชาย (2) สำหรับผู้หญิง	2 6	4 -	- -	1 1
(16) อาคารที่จอดรถสำหรับบุคคลทั่วไป	ต่อพื้นที่อาคาร 1,000 ตารางเมตร (1) สำหรับผู้ชาย (2) สำหรับผู้หญิง	2 6	4 -	- -	1 1
(17) สถานีไฟฟ้าในร่ม	ต่อพื้นที่อาคาร 200 ตารางเมตร หรือต่อ 100 คน ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์ (1) สำหรับผู้ชาย (2) สำหรับผู้หญิง	1 3	2 -	- -	1 1
(18) ตลาดตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข	(1) ต่อพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งแผงไม่เกิน 100 ตารางเมตร หรือจำนวนแผงไม่เกิน 50 แผง ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์ (ก) สำหรับผู้ชาย (ข) สำหรับผู้หญิง	1 2	1 -	- -	1 (ใช้

ชนิดหรือประเภทของอาคาร	เกณฑ์การกำหนด	ห้องลิ้ม		ห้องน้ำ	อ่างล้างมือ
		ห้องถ่ายอุจจาระ	ที่ถ่ายปัสสาวะ		
	(2) ต่อพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งแผงไม่เกิน 100 ตารางเมตร แต่ไม่เกิน 200 ตารางเมตร หรือจำนวนแผงเกิน 50 แผง แต่ไม่เกิน 100 แผง ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์				รวมกัน)
	(ก) สำหรับผู้ชาย	2	2	-	1
	(ข) สำหรับผู้หญิง	4	-	-	1
	(3) ต่อพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งแผงเกิน 200 ตารางเมตร แต่ไม่เกิน 400 ตารางเมตร หรือจำนวนแผงเกิน 100 แผง แต่ไม่เกิน 200 แผง ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์				
	(ก) สำหรับผู้ชาย	3	3	-	1
	(ข) สำหรับผู้หญิง	6	-	-	1
	(4) ต่อพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งแผงเกิน 400 ตารางเมตร แต่ไม่เกิน 600 ตารางเมตร หรือจำนวนแผงเกิน 200 แผง แต่ไม่เกิน 300 แผง ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์				
	(ก) สำหรับผู้ชาย	4	4	-	2
	(ข) สำหรับผู้หญิง	8	-	-	2
	(5) ต่อพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งแผงเกิน 600 ตารางเมตร แต่ไม่เกิน 1,000 ตารางเมตร หรือจำนวนแผงเกิน 300 แผง แต่ไม่เกิน 500 แผง ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์				
	(ก) สำหรับผู้ชาย	5	5	-	2
	(ข) สำหรับผู้หญิง	10	-	-	2
	(6) ต่อพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งแผงเกิน 1,000 ตารางเมตร แต่ไม่เกิน 2,000 ตารางเมตร หรือจำนวนแผงเกิน 500 แผง แต่ไม่เกิน 1,000 แผง ทั้งนี้ ให้ถือจำนวนที่มากกว่าเป็นเกณฑ์				
	(ก) สำหรับผู้ชาย	7	7	-	3
	(ข) สำหรับผู้หญิง	14	-	-	3
	ส่วนที่เกินตาม (6) ให้เพิ่มห้องถ่ายอุจจาระและที่ถ่ายปัสสาวะอย่างละ 1 ที่ สำหรับผู้ชาย และห้องถ่ายอุจจาระอย่างละ 2 ที่ สำหรับผู้หญิง ต่อจำนวนพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งแผงทุก 400 ตารางเมตรหรือทุก 200 แผง และให้เพิ่มอ่างล้างมืออย่างละ 1 ที่ ต่อจำนวนพื้นที่อาคารที่ใช้ตั้งแผงทุก 1,000 ตารางเมตร หรือทุก 500 แผง				

ชนิดหรือประเภทของอาคาร	เกณฑ์การกำหนด	ห้องลิ้ม		ห้องน้ำ	อ่างล้างมือ
		ห้องถ่ายอุจจาระ	ที่ถ่ายปัสสาวะ		
(19) สถานีบริการน้ำมัน เชื้อเพลิงตามกฎหมาย ว่าด้วยการควบคุม น้ำมันเชื้อเพลิง และ สถานีบริการก๊าซ ตามกฎหมายว่าด้วย การบรรจุก๊าซ ปิโตรเลียมเหลว	(1) ต่อจำนวนตู้จ่ายไม่เกิน 4 ตู้จ่าย (ก) สำหรับผู้ชาย	1	1	1	1
	(ข) สำหรับผู้หญิง	2	-	1	1
	(2) ต่อจำนวนตู้จ่ายตั้งแต่ 5 ตู้จ่าย แต่ไม่เกิน 8 ตู้จ่าย (ก) สำหรับผู้ชาย	2	2	1	2
	(ข) สำหรับผู้หญิง	4	-	1	2
	(3) ต่อจำนวนตู้จ่ายตั้งแต่ 9 ตู้จ่ายขึ้นไป (ก) สำหรับผู้ชาย	3	3	1	3
	(ข) สำหรับผู้หญิง	6	-	1	3
(20) อาคารชั่วคราวประเภท อาคารที่พักคนงาน หรือลักษณะอื่นที่ คล้ายคลึงกัน หรือเพื่อ แทนอาคารเดิมที่ถูก ทำลายหรือทำให้ เสียหายจากภัย ธรรมชาติหรือเพลิงไหม้	(1) ต่อจำนวนคนงานชายหรือผู้อยู่อาศัยชาย ไม่เกิน 15 คน	1	-	1	1
	(2) ต่อจำนวนคนงานหญิงหรือผู้อยู่อาศัยหญิง ไม่เกิน 15 คน	1	-	1	1
	(3) ต่อจำนวนคนงานชายหรือผู้อยู่อาศัยชาย ตั้งแต่ 16 คน แต่ไม่เกิน 40 คน	2	-	2	1
	(4) ต่อจำนวนคนงานหญิงหรือผู้อยู่อาศัยหญิง ตั้งแต่ 16 คน แต่ไม่เกิน 40 คน	2	-	2	1
	(5) ต่อจำนวนคนงานชายหรือผู้อยู่อาศัยชาย ตั้งแต่ 41 คน แต่ไม่เกิน 80 คน	3	-	3	1
	(6) ต่อจำนวนคนงานหญิงหรือผู้อยู่อาศัยหญิง ตั้งแต่ 41 คน แต่ไม่เกิน 80 คน จำนวนคนงานหรือผู้อยู่อาศัยที่เกินตาม (5) และ (6) ให้เพิ่มอย่างละ 1 ที่ต่อจำนวนคนงาน หรือผู้อยู่อาศัยทุก 50 คน	3	-	3	1
(21) อาคารอื่นนอกจาก (1) – (20) ที่มี คนทำงานอยู่ใน อาคารนั้น	(1) ต่อจำนวนผู้ชายไม่เกิน 15 คน	2	1	1	1
	(2) ต่อจำนวนผู้หญิงไม่เกิน 15 คน	3	-	1	1
	(3) ต่อจำนวนผู้ชายตั้งแต่ 16 คน แต่ไม่เกิน 40 คน	2	2	2	2
	(4) ต่อจำนวนผู้หญิงตั้งแต่ 16 คน แต่ไม่เกิน 40 คน	4	-	2	2
	(5) ต่อจำนวนผู้ชายตั้งแต่ 41 คน แต่ไม่เกิน 80 คน	3	3	3	3
	(4) ต่อจำนวนผู้หญิงตั้งแต่ 41 คน แต่ไม่เกิน 80 คน จำนวนลูกจ้างที่เกินตาม (5) และ (6) ให้เพิ่ม อย่างละ 1 ที่ ต่อจำนวนลูกจ้างทุก 50 คน	6	-	3	3